

ASPECTE PRIVIND PREVENIREA ACTELOR INUMANE SAU DEGRADANTE ÎN INSTITUȚIILE DE PSIHIATRIE ȘI PSIHONEUROLOGIE

Diana MAZNIUC

Membră a Forumului Studenților antitortură din cadrul Oficiului Avocatului Poporului,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: dianamazniuc19@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8285-1375>

Nonna MIHALCEAN

Masterandă în psihologie,
Coordonatoare proiect „Toți împreună vom spune NU torturii – Societatea civilă împotriva torturii”,
Institutul Național al Femeilor din Moldova, Republica Moldova
e-mail: ngo.anima@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7135-5739>

Prezentul articol examinează problema ameliorării situației din spitalele de psihiatrie și neurologie. Aitorii vin cu unele recomandări și propuneri în a evidenția instrumente eficiente menite a fi în folosul beneficiarilor. Printre acestea se enumeră și „fărâmițarea” Centrelor de plasament (actualmente acestea adăpostesc peste 400 de pacienți) în instituții care vor supraveghea un număr limitat de beneficiari, facilitând în acest mod realizarea activităților ocupaționale-individuale și înlăturarea supraaglomerării instituțiilor respective, implicarea unui număr suficient de profesioniști, capabili de a soluționa un șir de probleme, inclusiv, prevenirea actelor de tortură, inumane sau degradante. În opinia autorilor, colectivitatea, prin intermediul reprezentanților săi, urmează a-și aranja agenda de activități în vederea stabilirii unui plan eficient de îmbunătățire a serviciilor care se preocupă de îngrijirea celor mai sensibili membri ai societății. Adicional, autorii promovează pornirile voluntare. Implicarea proaspeților absolvenți ai Facultăților de Medicină, Drept, Psihologie, dar și de Jurnalism ar spori responsabilitatea socială a noilor practicieni, dar ar și influența reformarea învechitelor practici și concepții din acest domeniu.

Cuvinte-cheie: *tortură, pedepse inumane sau degradante, instituții de psihiatrie și psihoneurologie, voluntar, sănătate mintală.*

ASPECTS REGARDING THE PREVENTION OF INHUMAN OR DEGRADING ACTS IN PSYCHIATRIC AND PSYCHONEUROLOGICAL INSTITUTIONS

This article examines the issue of improving the situation in psychiatric and neurology hospitals. The authors come up with some recommendations and proposals in highlighting effective tools designed to be of benefit to the beneficiaries. These include the “crumbling” of foster homes (currently housing over 400 patients) in institutions that will supervise a limited number of beneficiaries, thus facilitating the realization of occupational-individual activities and the removal of overcrowding of those institutions, the involvement of a sufficient number of professionals, capable of solving a number of problems, including the prevention of acts of torture, inhuman or degrading. In the opinion of the authors, the collective, through its representatives, is to arrange its agenda of activities in order to establish an effective plan to improve the services concerned with the care of the most sensitive members of society. Additionally, the authors promote voluntary starts. The involvement of fresh graduates of the Faculties of Medicine, Law, Psychology, but also of journalism would increase the social responsibility of new practitioners, but would also influence the reform of outdated practices and conceptions in this field.

Keywords: *torture, inhuman or degrading punishment, psychiatric and psychoneurological institutions, volunteer, mental health.*

ASPECTS DE LA PRÉVENTION DES ACTES INHUMAINS OU DÉGRADANTS DANS LES ÉTABLISSEMENTS PSYCHIATRIQUES ET PSYCHONEUROLOGIQUES

Cet article examine la question de l'amélioration de la situation dans les hôpitaux psychiatriques et neurologiques. Les auteurs proposent des recommandations et des propositions pour mettre en évidence des outils efficaces conçus pour bénéficier aux bénéficiaires. Il s'agit notamment de “l'effritement” des foyers d'accueil (hébergement

actuellement plus de 400 patients) dans des institutions qui superviseront un nombre limité de bénéficiaires, facilitant ainsi la réalisation d'activités professionnelles et individuelles et la suppression de la surpopulation de ces institutions, la participation d'un nombre suffisant de professionnels, capables de résoudre un certain nombre de problèmes, y compris la prévention des actes de torture, inhumains ou dégradants. De l'avis des auteurs, le collectif, par l'intermédiaire de ses représentants, d'organiser son agenda d'activités afin d'établir un plan efficace pour améliorer les services concernés par les soins de la plus sensibles les membres de la société. De plus, les auteurs favorisent les départs volontaires. L'implication de nouveaux diplômés des Facultés de Médecine, de Droit, de psychologie, mais aussi de journalisme augmenterait la responsabilité sociale des nouveaux praticiens, mais influencerait également la réforme des pratiques et des conceptions dépassées dans ce domaine.

Mots-clés: torture, peines inhumaines ou dégradantes, institutions psychiatriques et psychoneurologiques, bénévolat, santé mentale.

АСПЕКТЫ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ БЕСЧЕЛОВЕЧНЫХ ИЛИ УНИЖАЮЩИХ АКТОВ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ПСИХИАТРИИ И ПСИХОНЕВРОЛОГИИ

Психическое здоровье становится неизбежной темой научных исследований. Усилия общества (через определенных своих представителей) должны в первоочередном порядке быть направлены на определение повестки дня для действий по разработке эффективного плана по повышению качества предоставляемых услуг для наиболее чувствительных членов сообщества. Данная статья призвана проиллюстрировать инструменты, которые считаются полезными для бенефициаров, включая «фрагментацию» Центров, в каждом из которых на сегодняшний день размещены более 400 бенефициаров. Таким образом, при фрагментации Центров, работающий в них персонал будет иметь возможность, при сокращении количества бенефициаров, более эффективно работать, тем самым облегчая осуществление своей профессиональной деятельности; будет устранена и перенаселенность таких учреждений; повысится эффективность контроля за счет привлечения к подобной деятельности достаточного количества профессионалов, способных ставить и решать задачи. Помимо этого, авторы продвигают идею привлечения добровольцев, к примеру, выпускников факультетов медицины, права, психологии, а также журналистики, что позволит повысить их социальную ответственность, а также будет влиять на искажение устаревших практик и концепций, что часто может быть связано с ущербом прогрессивных практик.

Ключевые слова: пытка, бесчеловечное или унижающее обращение, психиатрические и психоневрологические учреждения, волонтер, психическое здоровье.

Introducere

Sănătatea mintală reprezintă un element cheie pentru edificarea bunăstării comunității. Îndatorat stabilității emoționale, oamenii sârguincios își caută oportunități, insistent demarează proiecte, mențin atitudini – conștiincioase față de propria avuție și respectuoase față de cea a vecinului.

Maturitatea gestului presupune că se zidește pentru viitor: fără de a atenta la interesele altuia și fără de abuza de drepturi și de libertăți; fără de a te exonera de la obligații; în solemnitatea înțelegerilor comune – ați înțelege rostul și ați amprenta aportul.

O asemenea formulă este aplicabilă atâta timp cât mentalitatea comunității nu este una afectată, însemnând că fiecare dintre subiectele ce o alcătuiesc, trăiesc departe de anormalitățile sociale, cu încrederea în faptul că sunt auziți în proximitatea mesajului transmis și că un trai în colectivitate nu înseamnă nimic mai mult decât eforturi egal depuse la întreținere.

Într-un echivalent – echilibrul intern presupune și o ordine externă – capacitatea de a rodi a unei

țări, progresul acesteia sunt guvernate de buna mânuire a stărilor psihologice – obiectiv pe care autoritățile statale prin legislativ, executiv, organe subordonate acestora, dar și prin control judiciar urmează a-i supraveghea deplinătatea.

Doar prin implementarea unor politici care vin în preventivitatea anormalității, iar în caz de apariție, prin instituirea unor mecanisme menite a o analiza, a o stoca într-un mediu dotat refacerii – putem discuta despre o comunitate lipsită de actul criminalității și de consecințele subsidiare, investind în resursa umană a statalității, facilităm și modul orânduirii acesteia, focalizăm intenții și eforturi numai înspre conservarea tradițiilor, numai înspre transmiterea unor bune practici testate de-a lungul constantelor reușite.

Un asemenea subiect se impune și din perspectiva că în Republica Moldova sănătatea mintală nu este înțeleasă în totala gravitate a fenomenului, instrumentele de precauție par a lipsi în spațiul practic, iar politicile autorităților ocolesc a se expune, în cele ce urmează ținem a explica conceptul, a lămuri importanța acestuia, a-i descifra actualitatea, dar și a demonstra că defectul social este trăit

în Republica Moldova, iar pe măsura alimentării acestuia prin indiferență, prin neglijență, se permite, succesiv, izbucnirea relexlor tratamente, a torturii și a altor neregularități care știrbesc din drepturile naturale oferite individului.

Principalele teze ale cercetării

Declarația Universală a Drepturilor Omului menționează:

– **prin art. 1** „*Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune, conștiință și trebuie să se comporte unii față de altele în spiritul fraternității*”;

– **prin art. 2** „*Fiecare om se poate prevala de toate drepturile și de toate libertățile proclamate în prezenta Declarație fără niciun fel de deosebire ca, de pildă, deosebirea de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau orice alte împrejurări. În afară de aceasta, nu se va face nicio deosebire după statutul politic, juridic sau internațional al țării sau al teritoriului de care ține o persoană, fie că această țară sau teritoriu sânt independente, sub tutelă, neautonome sau supuse vreunei alte limitări a suveranitate*”;

– **prin art. 3** „*Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei sale*”;

– **prin art. 4** „*Nimeni nu va fi ținut în sclavie, nici în servitute; sclavaul și comerțul cu sclavi sunt interzise sub toate formele lor*”;

– **prin art. 5** „*Nimeni nu va fi supus torturi, nici la pedepse sau la tratamente crude, inumane sau degradante*”;

– **prin art. 7** „*Toți oamenii sunt egali în fața legii și au, fără nici o deosebire, dreptul la o egală protecție a legii. Toți oamenii au dreptul la o protecție egală împotriva oricărei discriminări care ar viola prezenta Declarație și împotriva oricărei provocări la o asemenea discriminare*”;

– **prin art. 8** „*Orice persoana are dreptul la satisfacția efectivă din partea instanțelor juridice naționale competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale ce-i sunt recunoscute prin Constituție sau prin lege*” [1] – *la o distanță de 72 de ani, consacră norme cu titlu de principii, care astăzi mai luptă pentru aplicabilitate.*

Tocmai din aceste considerente, sănătatea mintală înțeasă ca respectul adus ființei, devine o valoare socială protejată implicit de majoritatea actelor normative – un ordinar test de logică, atestă

acest obiectiv ca pus în observația oricărui creator privitor umanismului, puterii înstăpânite de majoritate, dăinuirii echității și a bunei guvernări.

Astfel, prin sănătate mintală urmează a se înțelege succesul în împăcarea sinelui cu mediul, capacitatea distingerii realității, conștientizării acțiunilor și a gândurilor exprimate. Viceversa acestora o constituie imposibilitatea sesizării împrejurimilor, dificultatea înțelegerii intențiilor planificate și materializate, dar și neputința stabilirii vreunei răspunderi de orice natură, îndreptată împotriva celui care acționează în lipsa angajamentului.

Neîngrijirea sănătății mintale sau survenirea naturală a antipodului acesteia – tulburările psihice, indiferent de formele manifestării, sunt și urmează a fi în mod evidențiat controlate de organismele menite a întreține colectivitatea, ori, reprezentanților noștri prescriptiv le este revenită sarcina îngrijirii comunității, în conlucrare, de altfel, și cu art. 1 al Convenției pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, [2] intitulat Obligația de a respecta drepturile omului, în maniera expusă: „Înaltele Părți Contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Titlul I al prezentei Convenții”, accentuându-se, prin intermediul Hotărârii de Guvern al Republicii Moldova nr. 1298 din 24.07.1997 a fost ratificată Convenția pentru apărarea Drepturilor omului și a Libertăților fundamentale, precum și unele protocoale adiționale ale acesteia – aspect care dublează obligația pozitivă a statului în asigurarea respectării facultăților individului, garantând prin acest mod și existența unor resurse umane capabile a întreține mașinăria statală, în deplină funcționalitate.

Alăturat, prin semnarea Declarației de la Helsinki privind sănătatea mintală [3] în 2005, prin ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități [3] în 2010, prin adoptarea Planului European de Acțiune în Sănătate Mintală, [4] Republica Moldova și-a trasat ocupații în vederea îmbunătățirii, reorganizării domeniilor ce vizează stabilitatea emoțională a populației, recunoscând, în acest mod, că asemenea porniri se pliază principiilor bunei guvernări, răspund necesităților sociale, fac viabilă norma constituțională marcată la alin. (3) art. 1 „Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.” [5]

Prin urmare, actualitatea subiectului se măsoară atât prin promisiunea de a îmborsăta sistemul național ce veghează menținerea sănătății mintale, cât și prin datele atestate de Biroul Național de Statistică [6] în anul 2018:

✓ „Numărul estimat al persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova este de 176,1 mii persoane, inclusiv 10,6 mii copii cu vârsta cuprinsă între 0-17 ani. Persoanele cu dizabilități reprezintă 6,6% din populația țării cu reședință obișnuită, iar copiii cu dizabilități constituie 1,8% din numărul total al copiilor cu reședință obișnuită din Republica Moldova.

✓ Aproape fiecare a șaptea persoană cu dizabilitate se încadrează în categoria celor cu dizabilitate severă.

✓ Persoanele cu dizabilități în proporție de 66 la sută sunt din mediul rural, iar, comparativ cu anul 2014, ponderea lor s-a majorat cu 1,2 puncte procentuale.

✓ În cazul copiilor, cauza principală a dizabilității o constituie malformațiile congenitale (26,2%), tulburările mentale și de comportament (25,3%), iar, în cazul persoanelor adulte cu vârsta cuprinsă între 18-29 ani, dizabilitatea primară a fost stabilită în proporție de 15,9% din cauza tulburărilor mentale și de comportament; 14,4% din cauza tumorilor”.

În cadrul studiului s-a analizat și organizația Spitalelor de Specialitate (Instituția Medico-Sanitară Publică *Spitalul Clinic de Psihiatrie*; Instituția Medico-Sanitară Publică *Spitalul de Psihiatrie Orhei*; Centrul de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități (adulte) din s. Bădiceni; Instituția Medico-Sanitară Publică *Spitalul de Psihiatrie Bălți* și nu numai), mai exact, dificultățile cu care cele menționate se confruntă:

1. Starea materială a blocurilor locative (reparațiile cosmetice efectuate, modificarea geamurilor și a ușilor de acces, în unele dintre aceste instituții, nu sunt în măsura de a soluționa întregul problema confortului unui organism prevăzut a deservi pacienți cu necesități speciale, adițional, în unele dintre cazuri, a unor persoane plasate pentru un termen nedeterminat, problema aerisirii, mobilării după politica „a nu se permite transformarea în obiect vătămător” nu este aplicată, justificându-se prin precaritatea fondurilor alocate unui asemenea serviciu). [7]

2. Insuficiența personalului administrativ, a personalului cu titlu de medic, atât privitor sănătății mintale, cât și bolilor de izvor comun, atentează

nemijlocit asupra calității serviciului, făcând posibilă: neputința supravegherii disciplinei, îngrijirii beneficiarilor (servicii de igienizare a blocurilor; distribuirea meselor); întârzierea administrării tratamentului, diagnosticarea superficială/imperfectă a stării sănătății, incapacitatea de a face față numărului de beneficiari, problemelor pe care aceștia le semnalează, amânarea externării persoanelor care, deși, sunt pasibile a fi incluse deplin în comunitate, procesul este reținut de volumul mare de lucru, de agenda priorităților de acțiune lăsate pe seama personalului responsabil.

3. Fenomenul voluntariatului în Republica Moldova nu se bucură de-un avânt simțitor. Într-o asemenea circumstanță mizarea pe implicarea grupurilor conștiincioase, care vin în a asista prestația serviciului public, este una deșartă, ori, pe plan local, asemenea inițiative nu sunt diseminate în măsura de a încuraja tineri să contribuie la reformări.

4. Starea precară a beneficiarului tratamentului, un asemenea subiect, de cele mai multe ori suferă de afecțiuni multiple, iar boala prim menționată eclipsează, fără de a mai oferi șansa de a profunz și de a stabili diagnosticul subsidiar, succesiv, de a trata boala secundă.

5. Element centralizat – mesele oferite beneficiarilor instituțiilor menționate nu se pot bucura de substanțe nutritive îndestulate satisfacerii activităților fiziologice, menite a asigura substratul energetic, enzimatic, hormonal, necesar îndeplinirii funcțiilor principale ale organismului.

A se lua în calcul, distribuind mese bogate nutritiv, reacționând în preventiv, răspundem multidimensional mai multor stringențe, scutim autoritățile de cheltuieli în surplus, prin capacitatea primelor menționate de a:

- crește rezistența la infecții;
- participa la transmiterea impulsurilor nervoase și la funcționarea sistemului nervos;
- întreține sistemul osos;
- preveni apariția problemelor legate de vâz;
- preveni apariția cariilor.

6. S-a mai remarcat, în interiorul unor asemenea instituții, fenomenele aplicării pedepselor corporale, a relelor tratamente, dar și a altor conduite asemănătoare formelor de tortură sunt, adesea, practicate, atâta timp cât cercul închis de martori, dar și posibilitatea de a pune sub dubiu declarațiile unuia dintre aceștia sau chiar a victimelor, creează premise suficiente pentru instaurarea criminalității negre, prin cea din urmă înțelegându-se totalitatea crimelor neînregistrate, nedescoperite, nejudicate

– acțiuni ilicite despre existență cărora organele de drept nu au fost înștiințate. Îngrijitorul devine un alt aspect: numărul unor asemenea infracțiuni depășește numărul crimelor înregistrate, descoperite și judecate.

Concluzii

Saturarea oricărui studiu, pe lângă partea de natură critico-asamblatoare, intervine și cu partea propunerilor văzute a fi configuratoare, pe care le prezentăm mai jos:

1. promovarea politicii de „fărămițare” a instituțiilor care se ocupă de îngrijirea mintală, acceptând ca un Centru de plasament să adăpostească și să trateze sub limita imperativă nu mai mult de 50 beneficiari. În acest mod se va facilita procesul de supraveghere și de reabilitare a persoanei, se va evita aglomerația unor subiecți speciali predispuși a fi conflictuali.

2. Răspândirea ideii de a se pune pe roate parteneriatul public-privat – încurajarea agenților economici să participe, alături de autorități, la reformarea serviciului public – sarcină distribuită Direcției parteneriatului public-privat și concesiunii din cadrul Agenției Proprietății Publice, care se va ocupa de dezvoltarea campaniilor naționale de informare, ghidare, de punere la dispoziție a ghidurilor călăuzitoare.

3. Diseminarea valorilor voluntariatului în programe școlare, cum ar fi în cursul educației civice, cultivând timpuriu, în acest mod, spiritul activ dezinteresat în cadrul comunității. De asemenea, se propune afișarea la sediul instituțiilor de învățământ - oportunități privitoare practicării voluntariatului, luându-se în calcul și latura individualizării potențialului voluntar: oferta urmează a ține cont de vârsta, capacitatea și disponibilitatea tânărului.

4. Aplicarea exigentă și fără de tentativă eludării a înțelegerilor contractuale dintre Centrele preocupate de sănătatea mintală și instituțiile de învățământ superior de profil psihologic, medical,

juridic, jurnalistic, prin care se va urmări realizarea stagiului de practică de către student în una dintre instituțiile preocupate de îngrijirea mintală.

5. Crearea unor raporturi de colaborare dintre instituția Avocatului Poporului și Direcția politici de protecție a drepturilor persoanelor cu dizabilități prin intermediul cărora anual se vor planifica strategii de activitate, se vor stabili gradat obiective menite să amelioreze calitatea serviciului public specializat.

6. Aplicarea unor formule nestandardizate – încurajarea entităților din domeniul HoReCa să aplice donația implicită, incluzând pentru anumite produse, la discreția administratorul societății comerciale, un surplus, de exemplu: + 20 MDL (1 Euro), care vor fi vărsați pe contul instituțiilor specializate de îngrijirea sănătății mintale. O asemenea politică va fi public deschisă consumatorului.

Referințe bibliografice

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului, Republica Moldova aderă la aceasta prin intermediul Hotărârii Parlamentului nr. 217, 28.07.1990, publicat în M.O.: 30.08.1990, nr. 1 art. 09;
2. Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, publicată în M.O.: 30.12.1998 în Tratatul internațional nr. 1 art. 342;
3. Declarația de la Helsinki privind sănătatea mentală, Republica Moldova aderă la aceasta în cuprinsul de 12-15 ianuarie 2005;
4. Planul European de Acțiune în Sănătate Mintală, adoptat de Republica Moldova în anul 2013;
5. Constituția Republicii Moldova, nr. 1, 29.07.1994, publicată în M.O.: 12.08.1994, nr. 1, art. 5;
6. Datele Biroului Național de Statistică - <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6516>;
7. Rapoarte de vizită direcționate prin vizitarea site-ului instituției Oficiului Avocatului Poporului - www.ombudsman.md;
8. Promoting Mental Health: Concepts, Emerging Evidence, Practice – World Health Organization.